

אבד ואחד מהם נטמא, הציץ מרצה להחשיב את הטמא כאילו הוא עדיין קיים וזורקים את הדם [וכל שכן אם שניהם נטמאו, אך על האבוד אין הציץ מרצה] (רש"י, ע"פ יוסף קרי, נדפס בועד לחכמים; שיעורי דוד פוברסקי הלן יז, ב).

אם צוץ פִּיגוּל - 'פִּיגוּל' הוא כינוי ל'פסול', ובלשון חכמים מתייחד 'פִּיגוּל' למחשבת 'חוץ לזמנו' בעבודת הקרבן, שהיא דבר חמור הגורם לחיוב כרת [בניגוד ל'פסול' שנאמר על מחשבת 'חוץ למקומו', שהיא פסול קל יותר שאינו גורם לחיוב כרת], אכן בלשון המקרא 'פִּיגוּל' כולל גם מחשבת חוץ למקומו, וכיון שברייטא זו נסדרה על סדר חומש ויקרא, נקטה הברייטא לשון 'פִּיגוּל' על מחשבת חוץ למקומו (רש"י ורבינו דוד). ויש מפרשים שגם 'פִּיגוּל' האמור בברייטא זו הוא מחשבת חוץ לזמנו (ראה לשון שני שרשי' דוחה, וראה תוס' רבינו פרץ שיישב את קושיותיו).

צוץ טומאה שהותרה מקללה בציבור - שמונת להקריב קרבנות ציבור לכתחילה בטומאה אף ללא ריצוי ציץ (רש"י), ומלשון הברייטא שהטומאה 'הותרה', משמע שהיא סוברת שטומאה בציבור היא בגדר 'הותרה' ואין צורך לחזר אחר עשיית הקרבן בטהרה [באופנים המבוארים בגמ' ביומא (ו, ב)], ובניגוד לדעת הסוברים שטומאה דחוייה היא בציבור, דהיינו שההיתר להקריב בטומאה הוא בקושי ובדוחק, ואינו היתר גמור, ולכן הם סוברים שיש לחזר לכתחילה אחר עשיית הקרבן בטהרה (ראה יומא שם ורש"י שם).

מאי לאו טומאת דם וכו' לא טומאת קמצים - שדין ריצוי ציץ נאמר רק לענין כפרת הקרבן, שמותר [מדאורייתא (ראה לעיל ד"ה דם שנטמא)] לזרוק את דם הקרבן על המזבח בטומאה, שהזריקה היא המתירה את הקרבן ובלעדיה הקרבן פסול אפילו בדיעבד, וכעין זה מועיל הציץ להתיר בטומאה הקטרת קומץ מנחה, שהקטרת הקומץ היא המתירה את המנחה, אבל על הקטרת האימורים לא מועיל ריצוי ציץ [אכן, לדעת רבי יהושע מועיל ריצוי ציץ גם על האימורים, באופן שנטמאו הבשר והחלב, לענין שהיה מותר לזרוק את הדם, אלא שהגמ' אינה רוצה לדחוק את הברייטא ולהעמידה כדעת יחיד] (רש"י, ע"פ מקדש דוד קדשים כו, ג).

בשר קדש - בשר טמא של שרץ, שמצינו לפעמים לשון 'קדש' על דברים טמאים, וכמו שמצינו בפסוק (מלכים א, יד) 'קדש' היה בארץ' (רש"י), כי 'קדש' הוא מענין הפרשה והבדלה, שפורש מקדושה לטומאה (ראה יוסף, נדפס לעיל ע"א). ונקט הכתוב לשון נקיה, כדרך שאמרו לעיל (ג, א) שעיקר הכתוב שמונה אותיות ולא הוציא דבר מגונה מפיו (הערות הגר"ש אלישיב).

ואל שמן של מנחת נסכים (ראה רש"י, וראה משנה מנחות נט, א 'מנחת נסכים טעונה שמן', והיא לשון מושאלת, כמבואר בהקדמת הרמב"ם למסכת מנחות).

דם שאינו נשפך כמים אינו מכשיר - שדם קדשים המתקבל בכלי, אינו מכשיר (רש"י לעיל ע"א). אך דם חיה ועוף מכשיר, למרות שהוא טעון 'כיסוי הדם' [והיה מקום לומר שמשום כך הוא אינו נחשב לדם שנשפך כמים] (תוס' ד"ה דם). ויש מפרשים, שמדאורייתא דם חיה ועוף אינו מכשיר, שכיון שהוא טעון 'כיסוי הדם' אינו נחשב לדם שנשפך כמים, אלא שרובן החמירו שיכשיר, כיון שההבדל בין דם בהמה לבין דם חיה ועוף אינו ניכר, אבל בדם קדשים לא החמירו משום הפסד קדשים (חי' ה"ק).

דם התמצית - הדם היוצא לאחר מיתת הבהמה [- המתמצה ונסחט מגופה, מלשון 'ונמצה דמו' (רע"ב כריתות א, א)], שאינו כשר לזריקה, שהדם הכשר לזריקה הוא רק 'דם הנפש', היוצא מהבהמה תיכף לאחר שחיטתה עם יציאת נפשה (ראה רש"י כאן, ותוס' חולין לו, א ד"ה דם חללים, ושפת אמת כריתות כב, א).

דם שנטמא וזרקו. הקדמה: הציץ של הכהן הגדול מרצה על קרבנות שהוקרבו בטומאה, ונחלקו תנאים האם הוא מרצה דוקא כאשר הוא מונח על מצחו של הכהן, או אפילו כאשר אינו מונח על מצחו, ובלבד שיהא שלם (יומא ז, ב). ומדאורייתא מועיל ריצוי הציץ לענין שמותר אפילו לזרוק לכתחילה את הדם על המזבח בטומאה (ראה גיטין נד, א ורש"י שם, ותוס' זבחים צב, א ד"ה שלנה), ויש סוברים, שגם מדאורייתא רק בדיעבד אם נזרק הדם בטומאה הציץ מרצה (חז"א זבחים ד, יא, בדעת הירושלמי).

בשוגג הורצה, שהקרבן כשר לגמרי אפילו לענין שהבשר נאכל לכהנים [בשונה ממזיד שאף שהורצה הקרבן לבעלים, אין הכהנים אוכלים את בשרו] (מהרש"א בביאור רש"י).

במזיד לא הורצה, ומבואר בברייטא שיש מציאות של דם קדשים טמא, בניגוד לדעתו של רב שאמר שאין דם קדשים טמא (רש"י), ובהכרח שמדובר בברייטא על דם שעדיין הוא נוזלי ונחשב כמשקה [שאינו לאחר קרישתו, הרי הוא מקבל 'טומאת אוכלים' באופנים מסויימים, ולא היתה קושיא על רב מדברי הברייטא], שהרי מפורש בברייטא שזרוק את הדם על המזבח, ואילו דם שקרש אינו ראוי לזריקה (ראה יוסף חולין לה, ב בת' שני; הגר"ח סולוביצ'ק בחי' הגר"ח [טסנפיל] מנחות כא, א). ולמרות שלא מצינו פסול בחפצא בזריקת דם קרוש, ואם יחזור וימס יהיה ראוי לזריקה, אין להעמיד את הברייטא באופן זה שקיבל טומאה בעודו קרוש ולאחר מכן נמס, שהרי תיכף כשנמס וחדר להיות משקה נטהר, שהרי חזר להיות 'משקה בית מטבחי' שלא שייכת בו טומאה (הגר"ח שם).

ועל הבשר ועל החלב, שלדעת רבי יהושע (לקמן עז, א) אין זורקים את דם הקרבנות על המזבח אלא אם כן נשאר מהקרבן כזית מהבשר או מן האימורים, אבל אם גם הבשר וגם האימורים אינם קיימים או שאינם ראויים, כגון שאבדו או שנטמאו, אין זורקים את הדם, ועל זה אומרת הברייטא שבמקרה שאחד מהם

המשך מעמוד קודם

שיש להם 'תורת משקה' בלבד [ולענין טומאה נחלקו ראשונים האם דם קדשים מקבל טומאה, והיינו משום שנחלקו האם רק שבעה משקים שיש להם 'תורת משקה' מקבלים טומאה, או כל המשקים מקבלים טומאה (ראה הקדמתנו לעמוד זה)] (חי' רבי שמואל סי' י).

מניין לדם קדשים - כל דמו של הקרבן שכשר להקריבה [למעט דם התמצית, שאינו כשר להקריבה (כמבואר הלן בגמ')]. אכן דם של קרבן שנפסל, הרי הוא מכשיר (תוס' הלן יז, ב ד"ה אבל).

שאינו מכשיר, שאין לדם קדשים 'תורת משקה', וממילא אינו מכשיר לקבלת טומאה, שאין מכשירים אלא שבעה משקים